

Anarkistinen kirjasto
Anti-Copyright

Anarkismi ja terrorismi

Veli-Jukka Närhi

Veli-Jukka Närhi
Anarkismi ja terrorismi
1986

Haettu 25.12.2022 osoitteesta https://web.archive.org/web/20050204123623/http://www.geocities.com:80/aivokuume/txt/anarkismi_ja_terrorismi.htm
Rauhantutkimus 4/1986, s. 75–83.

fi.anarchistlibraries.net

1986

Sisällys

1. Anarkistinen ajattelu ja terrorismi	5
2. Anarkismin historia ja terrorismi	7
Bakunin	7
Kropotkin	8
”Vive l’anarchie!”	10
”Viva la anarquia!”	12
3. ‘Uusanarkismi’ ja terrorismi	14
Lähteet	16

kismin airueita. Ja lopuksi: vaikka autonomien toiminta uhkaisikin valtion turvallisuutta, niin maailmalle ja sen ihmisille suurempi uhka on ydinvoimateollisuus, eivätkä sen toimintaa sabotaaseilla vaikeuttavat pienryhmät.

Lähteet

- Avrich, Paul: *Bakunin & Nechaev*, Freedom Press, London 1974.
- Bookchin, Murray: *The Spanish Anarchists (The Heroic Years 1868-1936)*, Harper & Row, New York et al. 1978.
- Bookchin, Murray: *Toward an Ecological Society*, Black Rose Books, Montréal 1986 (1980).
- Carlson, Andrew R.: *Anarchism in Germany (Vol. I: The Early Movement)*, The Scarecrow Press, Metuchen, N.J. 1972.
- Clark, John: *The Anarchist Moment (Reflections on Culture, Nature and Power)*, Black Rose Books, Montréal 1984.
- Guérin, Daniel: *Anarkismi*, Weilin & Göös, Helsinki 1970.
- Horowitz, Irving Louis: *Taking Lives (Genocide and State Power)* Transaction Books, New Brunswick, N.J. 1980.
- Joll, James: *The Anarchists*, Methuen, London 1979 (1964).
- Kropotkin, P.: *Anarkistin muistelmät II*, Karisto, Hämeenlinna 1973.
- Miller, David: *Anarchism*, J.M. Dent & Sons, London and Melbourne 1984.
- Miller, Martin A.: *Kropotkin*, University of Chicago Press, Chicago 1976.
- Rothbard, Murray N.: *The Ethics of Liberty*, Humanities Press, Atlantic Highlands, N.J. 1983.
- Woodcock, George: ”Anarchism Revisited” teoksessa *Contemporary Anarchism*, ed. by Terry M. Perlin, Transaction Books, New Brunswick, N.J. 1979, 23-36.

1. Anarkistinen ajattelu ja terrorismi

Anarkia tarkoittaa sanakirjojen mukaan mm. laittomuutta, sekasortoa ja kaaosta. Ihmisten mielissä sitkeästi elävissä kuvissa anarkisti näyttäytyy mustakaapuisena, hiukan salaperäisenä hahmona, joka kantaa toisessa kädessään pommia ja toisessa tikaria. Ei siis mikään ihme, jos anarkismi usein assosioidaan terrorismiin.

Monille saattaakin olla yllätys, että eräät jo anarkismin klassikoiksi luettavat ajattelijat – kuten William Godwin tai Leo Tolstoi – eivät hylänneet ainoastaan terroria vaan väkivallan sinänsä yhteiskunnallisen muutoksen ja vaikuttamisen välineenä. Lisäksi useimmat muutkin anarkistit ovat olleet paljon suuremmassa määrin passifisteja kuin terroristeja. Näin nekin, jotka ovat osoittaneet ymmärtämystä sosiaalisten epäkohtien synnyttämää väkivaltaa kohtaan. Anarkismin teoreetikoista kenties tunnetuimmat, nimittäin Mihail Bakunin ja Pjotr Kropotkin, näkivät väkivallan lähes väistämättä suuriin yhteiskunnallisiin mullistuksiin kuuluvana ilmiönä. Mutta olisi historian vääristelyä väittää että he olivat terroristeja. Terroristien ensisijaisena päämääränähän on aikaansaada pelon ilmapiiri, jonka sitten uskotaan avaavan tien toivotuille muutoksille.

Jos terrorismi on anarkistisen ajattelun kannalta varsin marginaalinen ja myös epärelevantti asia, niin herää kysymys, mitä anarkismi oikeastaan tarkoittaa. Anarkismin käsitteelle on luonnollisesti esitetty lukemattomia määrittelyjä. Yhden onnistuneimpia tarjoaa amerikkalainen politiikan tutkija John **Clark** artikkelissaan *What is Anarchism?*:

Jotta poliittista teoriaa voitaisiin kutsua ”anarkismiksi”, sen täytyy sisältää

- 1) käsitys ideaalista, ei-koersiivisesta, ei-autoritaarisesta yhteiskunnasta;
- 2) tähän antiautoritaariseen ideaaliin perustuva vallitsevan yhteiskunnan ja sen instituutioiden kritiikki;
- 3) ihmiskäsitys, joka oikeuttaa toivon merkittävästä

edistyksestä kohti ideaalia; ja

4) muutosstrategian, joka sisältää ei-koersiivisten, ei-autoritaaristen ja desentralististen vaihtoehtojen välittömän luomisen (Clark 1984, 126-127).

‘Todellinen’ anarkisti yhtyy kaikkiin neljään näkökohtaan. Sel-laista, joka hyväksyy esim. anarkistisen ideaalin muttei strategiaa (tai päinvastoin), voidaan kutsua anarkistiksi rajoitetummissa mer-kityksessä.

Määritelmästä käy ilmi, että anarkismille on tyypillistä koros-taa ideaalin eli päämäärän ja muutosstrategian eli keinojen keski-näistä sopusointua. Jos tavoitteena on pakosta, auktoriteetista ja herruudesta vapaa yhteiskunta, niin yleensä ei pidetä mahdollise-na kulkea sitä kohti pakkoon, auktoriteettiin ja herruuteen turvau-tuen. Näin ollen ainakin ‘todellinen’ anarkismi näyttäisi olevan so-vittamattomassa ristiriidassa äärimmäistä herruutta ja pakottamis-ta ilmentävän terrorismin kanssa.

Anarkistit ovat tavallisesti pitäneet itseään vallankumoukselli-sina. Vallankumous on jo Proudhonista lähtien nähty myös **mielen** vallankumoukseksi, jolloin todellisen vallankumouksen on katsot-tu merkitsevän aineellisen maailman rakenteiden muutoksen ohel-la myös herruuden murtamista psykologisena tosiasiana. ‘Uusanar-kismissa’ tämä korostus on ollut entistä voimallisempi. Strukturaa-lisen ja organisatorisen muutoksen kanssa yhtä tärkeänä on pidet-ty arvojen kumousta. Väkivaltaa on samalla ollut yhä vaikeampi si-joittaa osaksi muutosstrategiaa, siksi anarkismi on etäännytynyt vain kauemmaksi myös terrorismista. Nykyisetkin anarkistit ovat epäi-lemättä sitä mieltä, ettei hävittäminen ole rakentamisen vastakoh-ta, mutta hävittäminen kohdistetaan ennen muuta ‘sisäiseen her-ruuteen’ ja siihen pyritään uuden rakentamisen, luomisen kautta.

Nykyinen anarkismi voidaan karkeasti ottaen jakaa kahteen ryhmään: **eko**ismiin (ks. esim. Bookchin 1986) ja **ego**ismiin (ks. esim. Rothbard 1983). Erityisesti edelliseen ryhmään kuuluvan voisi tuskin kuvitellakaan ryhtyvän terroritekoihin. Ekologistet

1979, 27), ei ollut mitään käyttöä vanhalle ‘dynamitero’- ja ‘petro-leuseromantiikalle’. He olivat militantteja pasifisteja, kuten sen jäl-keen ‘uusanarkistit’ yleensä, jotka ovat toiminnassaan ja teoriois-saan tähdentäneet ennen kaikkea vasta- ja vaihtoehtokulttuurin luomisen tärkeyttä. Siksi yritykset kytkeä ‘uusanarkismi’ ja terro-rismi toisiinsa ovat epäonnistuneet.

Muutama vuosi sitten ilmestyi David Millerin monessa suhtees-sa ansiokas yritys hahmotella anarkismia ideologiana. Hänkin kui-tenkin harhautuu paremman kerran pyrkiessään väkipakolla löy-tämään yhtäläisyyksiä 1970-luvun terrorismin ja anarkismin välil-le. Miller (1984, 113-114) kyllä tunnustaa, että esimerkiksi saksalai-nen Baader-Meinhof -ryhmä ja italialainen Punaiset Prikaatit kut-suivat itseään vallankumouksellisiksi kommunisteiksi, mutta tote-aa samaan kampanjaan liittyneen orientaatioiltaan ”melko ekspli-siittisesti” anarkistisia ryhmiä. Edelleen Miller puolustaa käsitys-tään terroristien anarkistisuudesta viittaamalla siihen, että heidän hyökkäyksensä kohdistui nimenomaan valtiota vastaan. Oikeassa Miller on ainoastaan siinä, että samanaikaisesti Punaisten Prikaa-tien tihutöiden kanssa Italiassa vaikutti anarkistisia ‘autonomisti-sia’ ryhmiä. Minkään yhteyksien olemassaoloa näiden kovin eri-laisten ryhmien välillä Miller ei pysty näyttämään toteen. Täytyy muistaa lisäksi se itsestäänselvyys, ettei valtion vastaisuus sinänsä ole anarkismia. Marxisti-leninistitkin voivat pyrkiä valtion tuhoon, mutta tavoittelevat samalla uutta, entistäkin vahvempaa ‘työläis-ten valtiota’.

Uuden haasteen anarkismin ja terrorismin yhteyksien tutkijoil-le muodostavat Saksan liittotasavallassa muutaman viime vuoden aikana julkisuutta saaneet ‘autonomit’. Jotkut ovat olleet jo valmiita julistamaan, että niiden pelkästään esineisiin kohdistama ‘ter-rori’ on valtion turvallisuuden kannalta suurempi uhka kuin poliittisiin tai taloudellisiin johtajiin kohdistetut attentaatit. Yleensä näiden ‘sahaavien solujen’ tempaukset ovat herättäneet enemmänkin hilpeyttä kuin vakavaa huolestuneisuutta. Autonomit ovat sitä paitsi enemmänkin vanhan anarkismin jäänteitä kuin uuden anar-

3. ‘Uusanarkismi’ ja terrorismi

Anarkistien enemmistö ei ole pitänyt terroria hyvänä yhteiskunnallisen muutoksen välineenä. Sitä kohtaan on tosin osoitettu ymmärtämystä, mutta harvat ovat sitä kannattaneet ja vielä harvemmat siihen itse turvautuneet. Terrori on arvioitu tehottomaksi ja myös eettisesti arveluttavaksi keinoksi. Lisäksi monet anarkistit ovat korostaneet keinojen ja päämäärän sopusoinnun merkitystä. Eli kun tavoitellaan herruudetonta yhteiskuntaa, sitä kohti ei tule pyrkiä herruuden kautta. Tästä huolimatta historia tuntee sellaisiakin yksilöitä, jotka ovat julistautuneet anarkisteiksi ja jotka ovat syyllistyneet terroritekoihin. Nämä teot tuskin kuitenkaan oikeuttavat leimaamaan anarkismin terrorismiksi. Anarkismin syntilistä on tältä osin joka tapauksessa muiden poliittisten suuntausten tai melkein minkä tahansa hallituksen listaa huomattavasti lyhyempi. Erityisesti juuri valtiollisen terrorin aikaansaannoksia harvemmin muistetaan, kun terrorismista keskustellaan. Unohdetaan esimerkiksi valtioiden välisissä ja sisäisissä sodissa tehdyt joukkomurhat. Unohdustaan pohtinut mm. tunnettu sosiologi Irwing Louis **Horowitz**. Hän on päätellyt, että

yhteiskunnan marginaalisten ryhmien summittaiset terroriteot ovat helpommin identifioitavissa ja siis helpommin rangaistavissa kuin valtion vallan jatkumiselle olennaiset, systemaattiset genosiidiset teot (Horowitz 1980, 158).

Sellaisten anarkistien kuin Proudhonin, Bakuninin ja Kropotkinin inspiroima anarkistinen liike koki käytännössä kuolemansa vuonna 1939, Francon noustessa valtaan Espanjassa. Viimeinen kliimaksi – kollektiivien kumous sekä teollisuudessa että maataloudessa – oli lyöty murskaksi. Ehkä ‘vanha’ anarkismi ei aina vetänyt täysin selvää rajaa terrorismiin päin, vaan syyllistyi ajoittain terroritekojen romantisointiin. Mutta niillä anarkisteilla, jotka 1960-luvun alkupuolella marssivat ydinvoimaa vastaan (ks. Woodcock

anarkistit nimittäin koettavat palauttaa luonnon ja ihmisen välisen tasapainon ihmisten keskinäisen, sosiaalisen tasapainon kautta. Heidän mukaansa ihmiset ovat alistaneet ensin toisensa ja sen jälkeen luonnon. Siispä on mielekästä ajatella, että luonnon alistaminen poistetaan parhaiten poistamalla ihmisten keskinäinen alistaminen, ei alistamista ja pelkoa lisäämällä. He eivät näe herran pelkoa viisauden vaan herran alkuna.

Ajatussuuntana anarkismi hylkää terrorismin lähes kaikkia muita poliittisia ismejä johdonmukaisemmin, mutta historiallisena liikkeenä sillä on silti väkivaltainen maine. On löydetty esimerkkejä suoranaisen terrorin käytöstä. Lienee täten paikallaan luoda yksityiskohtaisempi katsaus anarkismin historiaan. Vastausta on haettava ainakin seuraaviin kysymyksiin: Ovatko historialliset anarkistit hyväksyneet terrorin? Ovatko he itse käyttäneet terroria? Oikeuttavatko anarkistien näkemykset ja teot epäilykset anarkismin terroristisuudesta?

2. Anarkismin historia ja terrorismi

Bakunin

”Halu tuhota on myös luova halu.” Näin kirjoitti filosofian opiskelija Mihail Bakunin vuonna 1842 ilmestyneessä artikkelissa *Die Reaktion in Deutschland*. Bakuninista tuli myöhemmin tunnettu anarkisti ja hänen varhaiskirjoituksensa iskulauseesta samalla joillekin osoitus anarkismin väkivaltaisuudesta. Kuitenkaan Bakuninin kirjoitus vuodelta 1842 ei todista mitään anarkismista, sillä hänestä itsestään kehittyi anarkisti vasta yli kaksikymmentä vuotta myöhemmin. Lisäksi Bakunin sijoitti vuonna 1842 sekä luomisen että tuhoamisen ensisijaisesti ihmisen sisäiseen maailmaan. Täten johtopäätös, jonka mukaan hän apologisoi artikkelissaan fyysisistä väkivaltaa, on vähintäänkin kyseenalainen.

Yksi myöhempi episodi Bakuninin elämässä on kuitenkin saanut monet leimaamaan hänet suoraa päätä terroristiksi. Kyse on hä-

nen ystävydestään nuoren fanaatikon, Sergei Netsajevin, kanssa. Bakunin joutui Netsajevin kumousinnon pauloihin, ja kesti muutaman vuoden, ennenkuin hän ymmärsi joutuneensa henkilökoh- taisestikin petosten ja valheiden uhriksi. Esimerkkinä Netsajevin toimintatavoista voidaan viitata seuraavaan tapaukseen. Bakunin oli tehnyt sopimuksen erään kustantajan kanssa Marxin *Pääoman* kääntämisestä venäjäksi voimatta kuitenkaan saattaa työtään valmiiksi. Silloin Netsajev ryhtyi Bakuninin tietämättä uhkailemaan kustantajaa, jottei tämä vaatisi takaisin Bakuninille maksamia ennakkoja.

Eniten Bakuninin mainetta ovat tahranneet Sveitsin poliisin vuonna 1872 pidättämän Netsajevin hallusta löydettyt käsikirjoitukset, joissa vallankumouksen edistämiseksi esitetään käytettäväksi kaikkia mahdollisia, myös terroristisiksi luokiteltavia keinoja. On näet arveltu, että Bakunin olisi kirjoituksista ainakin osittain vastuussa. 'Tekijäkiistaa' käydään edelleenkin. Sen loppu ei ole näköpiirissä, vaikka jonkinlainen ratkaisu näytti löytyvän 1960-luvulla, kun Michael **Confino** pystyi ansiokkaasti osoittamaan, että Netsajev yksin oli kirjoittanut käsikirjoituksista ehkä tunnetuimman, *Vallankumouksellisen katekismuksen* (ks. Avrich 1974). Kysymys siitä, sortuiko Bakunin tuolloin kannattamaan yleensä epäilemiään menetelmiä, jää kuitenkin yhä lopullista vastausta vaille. Voidaan joka tapauksessa yhtyä historioitsija James **Jollin** (1979, 78) näkemykseen, että Bakuninin yhteistyö Netsajevin kanssa yhdisti anarkismin ihmisten silmissä yksilöterroriini, kauaskantoisin seurauksin.

Kropotkin

Toinen anarkismin klassikko, josta on yritetty tehdä terrorismin puolustajaa, oli Bakuninin tavoin venäläinen Pjotr Kropotkin. Hänestä tuli pian Bakuninin kuoleman (v. 1876) jälkeen yksi tunnetuimpia anarkistisia kirjoittajia. Anarkistinen liike oli 1870-luvun lopussa suurissa vaikeuksissa. Ensimmäinen internationaali oli ha-

johti muutaman päivän kuluessa poliisin ja lakkoilevien työläisten välisiin yhteenottoihin. Tehtaita suljettiin ja lopulta hallitus jullisti voimaan sotatilan. Pommeja räjäyteltiin, joskaan ei ole varmaa, kuinka monen räjähdysten takana oli nimenomaan anarkisteja.

Varsinaisen iskujen ja kostoiskujen kierteen lähtökohtana oli Jerezin välikohtaus alkuvuodesta 1892. Tapahtumat saivat alkunsa, kun viitisensataa andalusialaista työläistä marssi Jereziin pyrkien joidenkin vangittujen anarkistien vapauttamiseen. Perillä pienemiksi ryhmiksi hajaantunut joukko oli tuskin vakava uhka kenellekään, mutta vastassa ollut poliisi näki mielenosoituksen vakavana kapinayrityksenä. Sadat mielenosoittajat joutuivat piiritettyiksi, monia hakattiin ja muutamaa viikkoa myöhemmin neljä anarkistia 'garrotoitiin' (teloitettiin kaulaan asetetulla renkaalla kuristamalla) julkisesti.

Bookchinin (1978, 122) esittämän tulkinnan mukaan alkupe- räiset pommiräjähdykset (v. 1891-92) olivat "suhteellisen harmittomia". Niiden tarkoituksena oli pelkästään herättää työläiset kapi- naan. Myöhemmät kuolemiin johtaneet iskut Bookchin (ibid.) nä- kee reaktioina poliisin ja valtion barbaarisuuteen. Esimerkiksi vangit joutuivat julmien kidutusten uhreiksi. Suosittu menetelmä oli nostaa vanki johonkin riippumaan, jotta sitten voitiin polttaa hä- nen sukuelimiään ja vetää kynsiä hänen varpaistaan.

Vähitellen poliisin ja anarkististen työläisten väliset yhteenotot kävivät harvinaisemmiksi, mutta ensimmäisen maailmansodan jälkeen 'sota' puhkesi uudelleen. Molemmiin puolin tekivät aseis- tetut 'pistolerot' iskujaan, joissa vuosina 1918-23 menehtyi Barce- lonassa n. 900 ja koko Espanjassa n. 1500 henkeä. On varsin vai- keaa arvioida, kumpi osapuoli oli surmantekoihin enemmän syylli- nen. Bookchin (1978, 190) kuitenkin viittaa tässä yhteydessä yhden konservatiivisen poliitikon – Burgos Y Mazon – käsitykseen, jonka mukaan "työnantajaluokka ja muut Barcelonan johtavat ainekset" olivat pääsyyllisiä kauheuksiin.

hänen huomautettiin tappaneen viattoman ihmisen, hän vastasi: ”Il n’y a pas d’innocents.” (Joll 1979, 113, 118)

Ravachol, Vaillant ja Henry on usein poimittu esimerkeiksi anarkistisista terroristeista. Terroristeja he varmasti olivatkin, mutta olivatko he myös anarkisteja? Kiistämätön tosiasia on ainakin se, että kaikista terroristeista vain harvat olivat minkään anarkistiryhmän jäseniä. Yksi tällainen oli Vaillant. Useimmat – mm. Ravachol – olivat yksin toimineita sooloilijoita. Monet teot voidaan lisäksi tulkita enemmänkin psyykkisten ongelmien kuin aattellisen vakaumuksen seuraukseksi. Huomiota kiinnittää se, että mm. Ravachol joutui lapsena isänsä ja Vaillant molempien vanhempiansa hylkäämäksi. Ei tule kuitenkaan unohtaa sitä, että terroristiset yksityisyrittäjät saattoivat saada myös johtavien anarkististen intellektuellien ymmärtämystä osakseen. Elisée Reclus suhtautui terroritekoihin paljolti samoin kuin Kropotkin lausueessaan:

Jos raivon täyttämä yksinäinen yksilö kostaa yhteiskunnalle, joka kasvatti hänet huonosti, ruokki huonosti, neuvoi huonosti, mitä voin sanoa? (Joll 1979, 127)

Toisin sanoen niin Kropotkinin kuin Reclusinkin mielestä teosta tuli syyttää enemmän yhteiskunnallisia epäkohtia kuin yksinäisydessään epätoivoisia yksilöitä. Tällä Kropotkin ja Reclus eivätkään suinkaan tarkoittaneet sitä, että he olisivat kannattaneet terrorismia tai pitäneet sitä mielekkäänä, järkevänä toimintatapana.

”Viva la anarquia!”

Samoihin aikoihin, kun pommi-iskut herättivät kauhua Pariisissa, laajoja levottomuuksia puhkesi myös eteläisessä naapurimaassa Espanjassa. (ks. Bookchin 1978, 117-119). Barcelonassa järjestettiin toukokuussa 1891 yleislakko – lähinnä kahdeksan tunnin työpäivän aikaansaamiseksi – joka kyllä alkoi aivan rauhallisesti, mutta

jonnut anarkistien ja marxistien kiistoihin, ja anarkistien omakin kansainvälinen toiminta oli lamassa. Anarkistit ryhtyivät noihin aikoihin puhumaan ‘teon propagandasta’, jonka muutamat ymmärsivät viittaavan terroriin. Daniel **Guérinin** (1970, 99) mielestä anarkistien piirissä puhkesi ”seikkailupolitiikan houretauti”. Tämän todistamiseksi Guérin nostaa esiin yhden *Le Revoltéssa* 1880 julkaistun kirjoituksen, jota hän väittää Kropotkinin tekemäksi. Siinä todetaan mm. seuraavaa:

Pidämme yllä pysyvää kapinatilaa puhein, kirjoituksin, tikarein, kivääreihin, pommeihin (...) mikä tahansa keino kelpaa meille, kunhan se ei ole laillinen (ibid.).

Kirjoitus on julkaistu varmasti anarkistisessa lehdessä, mutta esimerkiksi Kropotkin-tutkija Martin A. **Miller** (1976, 153) ei ole lainkaan varma siitä, että kirjoittaja olisi juuri Kropotkin. Kropotkin ilmeisesti hyväksyi teon propagandan, muttei tarkoittanut sillä terroria vaan agitaatio- ja propagandatyötä, mielenosoituksia, joukkomittaista vastarintaa sekä myös kansan spontaania väkivaltaa (vallankumouksessa) (ibid., 150, 175).

Anarkistien joukossa oli epäilemättä myös ‘seikkailijoita’, ja Kropotkin näyttää ymmärtäneen heitä. Hän saattoi oikeuttaa jotkut terroriteotkin epätoivon ilmauksina tai itsepuolustuksena valtiota vastaan, mutta oli samalla vakuuttunut siitä, ettei ”vuosisatojen historian omaavia rakenteita voitaisi tuhota muutamalla kilolla räjähteitä” (Miller 1976, 174-175). Esimerkkinä ymmärtämyksestä terroritekoa kohtaankäy Kropotkinin suhtautuminen tsaari Aleksanteri II:n murhaan, jonka tekijä oli ei-anarkistisen *Narodnaja Volja* -järjestön jäsen ja joka herätti luonnollisesti huomiota Suomen suuriruhtinaskunnassakin. 1860-luvun alkupuolella Aleksanteri oli ollut Kropotkinille suuri sankari, ”maaorjien vapauttaja” jne. Vapaamielisyys sai kuitenkin ennen pitkää antaa tilaa taantumuksellisuudelle, ja tämän suunnanmuutoksen Kropotkin näki lähes väistämättä johtavan traagiseen päätökseensä.

Ihmiset eivät voineet ymmärtää kuinka oli mahdollista, että tsaari, joka oli tehnyt niin paljon Venäjän hyväksi, kohtasi kuolemansa vallankumouksellisen kädestä. Minä olin saanut olla todistamassa Aleksanteri II:n ensimmäisiä taantumuksellisia toimenpiteitä ja sitä muutosta, joka hänessä vähitellen tapahtui (...) ja siksi olin vakuuttunut siitä, että tragedia kehittyisi yhtä välttämättä ja kohtalomaisesti kuin Shakespearen näytelmä. (Kropotkin 1973, 220)

”Vive l’anarchie!”

Viime vuosisadan loppupuolella nousi nimenomaan Euroopassa jonkinlainen terroriaalto. Vuonna 1878 murhayrityksen kohteeksi joutui mm. Saksan keisari Vilhelm I. Toukokuussa murhaamista yritti mies nimeltä Max Hödel ja kesäkuun alussa Carl Eduard Nobiling. Molempia on epäilty anarkisteiksi, mutta vakuuttavia todisteita ei ole löydetty. Saksan anarkismia tutkinut Andrew R. **Carlson** (1972, 121) ei anna paljon painoa Hödelin esiintymiselle sosiaalidemokraattina ja kristillisenä sosialistina. Carlsonin mielestä pelkkä Bakuninin lukeminen ja usko ‘teon propagandaan’ oli merkki hänen anarkistisuudestaan. Myös Nobiling oli tunnettu sosiaalidemokraattisissa piireissä, mutta hänestään Carlson (ibid., 147) yrittää tehdä anarkistia viittaamalla mm. erääseen poliisiraporttiin, jonka mukaan tunnettu sveitsiläinen anarkisti James Guillaume olisi huomauttanut Nobilingin olevan ”meidän miehiämme”.

Säännönmukaisesti terroristeista on tehty anarkisteja sangen heppoisin perustein. Mikäli muuta perustetta ei ole keksitty, niin murhien on sanottu ilmentävän ”anarkistista uskoa itsensä uhraamisen välittömään ja apokalyptiseen arvoon” (ks. Joll 1979, 111). On usein unohdettu, mitä todelliset anarkistit anarkismilla tarkoittavat, ja on uskottu jokaisen anarkistiksi itseään väittävän olevan myös anarkisti. Poliisillakin on ollut keinonsa hämätä herkkäus-

koisia, nimittäin *agents provocateurs*, jotka ovat olleet innokkaita ‘anarkististen’ ryhmien muodostajia.

Ajatus anarkismin ja terrorismin sukulaisuudesta sai merkittävää tukea vuosina 1892-94 Pariisissa tapahtuneiden terroritekojen ansiosta. Oli jo totuttu siihen, että valtiolliset johtajat ovat vaarassa joutua attentaatin uhriksi, mutta nyt hyökättiin myös porvarillisten instituutioiden ja aivan ‘tavallistenkin’ ihmisten kimppuun. Maaliskuun 1892 ja kesäkuun 1894 välisenä aikana Pariisissa sattui yksitoista dynamiittiräjähdyksiä, joissa kuoli kaikkiaan yhdeksän ihmistä.

Terroritekojen sarjan aloitti legendaarinen Francois-Claudius Ravachol. Ravacholin ensimmäiset rötökset olivat olleet varkauksia, joiden taustana oli näkemys omaisuuden immoraalisuudesta. Vähitellen hän ajautui vakavampiin rikoksiin. Vappuna 1891 järjestetyt laajat mielenosoitukset olivat johtaneet monien mielenosoittajien vangitsemiseen, ja juuri tietyt mielenosoittajat tuominneet tuomarit joutuivat Ravacholin kostolistalle. Hänen tarkoituksenaan oli räjäyttää tuomarien asuintalot taivaan tuuliin. Pommit oli kuitenkin sijoitettu väärin talojen oville, eivätkä ne sitä paitsi aiheuttaneet muuta kuin aineellista vahinkoa. Joka tapauksessa Ravachol otettiin ilmiantajan avulla kiinni ja tuomittiin ensin vankeuteen ja vasta myöhemmin – kun saatiin selville hänen syyllistyneen jo aiemmin murhaan – teloitettiin. Ravachol otti vastaan tuomionsa tunnustamalla syyllisyytensä ja huutamalla ”vive l’anarchie!” (Joll 1979, 115-116)

Ravacholin käynnistämää toimintaa jatkaneista tunnetuimpia ovat Auguste Vaillant ja Emile Henry. Vaillant valitsi kohteekseen edustajainhuoneen, jonka parvekkeelta hän joulukuussa 1893 heitti pommin. Vaikka kukaan ei saanut surmaansa, hänet tuomittiin kuolemaan. Hetkeä ennen kuolemaansa hänkin kohotti eläköönhuudon anarkialle. Traagisin teoista oli varmaankin Henryn isku tavallisten ihmisten kansoittamaan kahvilaan (Café Terminus). Hänen pomminsa haavoitti kahtakymmentä ja surmasi yhden. Kun